

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, ז' אב התשפ"ו

חולין פ"ב – פרת חטאת, עגלה ערופה, דיני קדימה ומלקות כפולות ב'אותו ואת בנו'

שאלות:

1. יעקב שחט עגלה ערופה ואת אימה, האם הוא חייב מלקות?

פרת חטאת ועגלה ערופה באותו ואת בנו

○ בסוף הדף הקודם הגמרא הקשתה למה במשנה רבי שמעון פוטר פרה אדומה מאיסור 'אותו ואת בנו', הרי לשיטתו בברייתא היא מטמאה טומאת אוכלים כי היתה לה "שעת כושר" לפדיון ולאכילה אם מצא יפה ממנה, וריש לקיש מוסיף שלדעת רבי שמעון כל העומד להיפדות נחשב פדוי, וממילא היא נחשבת שחיטה ראויה?

▪ **רב שמן בר אבא בשם רבי יוחנן מתרץ:** ש"פרת חטאת" לא שייכת למשנה, ורבי שמעון באמת מחייב עליה ב'אותו ואת בנו' משום שהיא שחיטה ראויה.

○ הגמרא שואלת בנוסף, למה רבי שמעון פוטר עגלה ערופה? הרי אם נמצא הרוצח לפני עריפתה, היא משוחררת ומותרת בהנאה, ואם ככה לפני עריפתה היא שחיטה ראויה! ריש לקיש תירץ בשם רבי ינאי: באותו אופן "עגלה ערופה אינה משנה".

הגמרא מקשה על התירוצו, הרי רבי ינאי אמר לפי פירוש בני הישיבה, שעגלה ערופה נאסרת כבר מזמן ירידתה לנחל? אם ככה למה רבי ינאי לא תירץ שמשנתינו מדברת אחרי שהיא הורדה לנחל, ולכן רבי שמעון פוטר אותה מ'אותו ואת בנו' כי שחיטתה לא ראויה?

▪ **רב פנחס בנו של רב אמי תירץ שמי** שאמר את התירוצו הזה, זה ריש לקיש ולא רבי ינאי, ולדעת ריש לקיש באמת העגלה הערופה לא נאסרת בירידתה, ולכן היא לא כלולה במשנה.

אבל הגמרא מקשה גם על התירוצו הזה הרי ריש לקיש עצמו סובר שציפורי מצורע (הציפור השחווטה) נאסרים משעת לקיחה משום שהוא לומד בגזירה שווה מעגלה ערופה שנאסרת בהנאה כבר מחיים (משעת ירידתה לנחל)! אז קשה עליו אותה הקושיא שהקשינו על רבי ינאי!

• לכן, הגמרא מתרצת שמי שבאמת אמר שעגלה ערופה אינה משנה, זה רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, כי לשיטתו עגלה ערופה לא נאסרת עד שעת השחיטה.

2. דוד קנה עגל ושחט אותו מהר לפני עזרא שקנה את האם, האם הוא חייב לפצות את עזרא?

דיני קדימה באותו ואת בנו

○ המשנה אומרת שאם שני אנשים קנו פרה ובנה (אחד קנה את האם ואחד את הבן) – מי שקנה ראשון ישחט ראשון היום, והשני ימתין למחרת כדי לא לעבור על איסור שחיטתם ביום אחד. ואם השני קדם ושחט – זכה.

○ **רב יוסף מבהיר** שהדין במשנה הוא דין ממוני – שאם באו שניהם לבית הדין, הראשון שקנה יכול לעכב את השני מלשחוט, אבל זה לא אסור, למשל אם הם הסכימו שהשני ישחט קודם. אבל, גם אם השני קדם ושחט ללא תיאום, הברייתא אומרת שהוא "זריז

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
ונשכר": זריז – מפני שלא עבר על איסור (שהרי הראשון עדיין לא שחט), ונשכר – מפני
שזכה לאכול בשר כבר היום.

3. איתן שחט פרה שגם האמא שלה וגם הבת שלה נשחטו היום, כמה מלקות הוא יקבל?

סדר שחיטות

○ המשנה מפרטת מספר מקרים:

- שחט פרה ואחר כך שני בניה: סופג שמונים מלקות (פעמיים על "אותו ואת בנו" על כל בן שנשחט אחרי האם).
 - שחט שני בניה ואחר כך שחט אותה: סופג ארבעים מלקות (כי מעשה האיסור של "בנו ואותו" קרה רק פעם אחת, בשעת שחיטת האם).
 - שחט אותה, את בתה ואת בת בתה: סופג שמונים (שחיטת הבת אחרי האם = 40; שחיטת הנכדה אחרי הבת = 40).
 - שחט אותה, את בת בתה, ואחר כך את בתה: סופג ארבעים (על שחיטת הבת האמצעית, כי יש כאן מעשה אחד והתראה אחת). סומכוס חולק משום רבי מאיר: סופג שמונים.
- הגמרא מקשה: למה לוקים על שחיטת הבן ואחר כך האם? הרי הפסוק אומר: "אתו ואת בנו" (ההורה ואחר כך הוולד)!
- הגמרא משיבה שזה נלמד מכך שהתורה כתבה את הלאו בלשון רבים: "לא תשחטו ביום אֶחָד" (ולא "לא תשחט" בלשון יחיד). לשון הרבים באה לרבות שני איסורים על שני שוחטים.
- לכן שני האיסורים מתפרשים, גם שחיטת ההורה ואחר כך הוולד, וגם שחיטת הוולד ואחר כך ההורה. והלימוד מתקיים בשלוש בהמות (סבתא, אמא ובת) ששלושה אנשים שוחטים אותן בזה אחר זה, ושני השוחטים האחרונים חייבים (אחד על הורה וולד, ואחד על ולד והורה).
- והגמרא מדייקת שהלשון "לא תשחטו" היא מדויקת והיא לא באה ללמד שאפשר לעבור על הלאו הזה בשני בני אדם ששוחטים, כי אחרת היה מספיק לכתוב 'לא ישחטו' בלשון סבילה.

4. אלון אכל את כל הגידים של הטלה, כמה מלקות מגיע לו?

מלקות כפולות

- אביי שאל את רב יוסף למה סומכוס מחייב שמונים מלקות (שני עונשים) על שחיטת הבת האמצעית?
- האם סומכוס סובר באופן כללי שאדם שעושה שתי עבירות בשוגג בהעלם אחד או בהתראה אחת חייב פעמיים (כמו האוכל שני זיתי חלב בשוגג בהעלם אחד שחייב שתי חטאות), ובאותה מידה הוא יחייב גם בהתראה אחת ולא אחת פעמיים מלקות? והמשנה הביאה את המקרה המסויים באותו ואת בנו, רק להראות את כוחם של

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
חכמים שפוטרים אפילו במקרה של גופים מוחלקים כלומר, שתי בהמות שונות – האם
ובת הבת, להבדיל משני זיתי חלב שאינם גופים מוחלקים? (וגם ברישא אם שחט את
שני הבנים ואח"כ את האמא **סומכוס** יחלוק ויסבור שהוא לוקה 80, רש"י).

הערה: בדף הבא נראה שאפילו שני גיד הנשה שבאו משתי בהמות שונות, לא נחשבים
גופים מוחלקים, והראשונים והאחרונים דנו מתי גופים נחשבים מחולקים. והתוספות
רי"ד בקידושין עז, אומר, שגופים מוחלקים זה אנשים או בעלי חיים בעודם בחיים ולא
שחוטים, וממילא ברור למה חלב וגיד הנשה לא נחשבים גופים מוחלקים)?

- או לחילופין אולי **סומכוס** מסכים שבדרך כלל חייבים רק פעם אחת, וכאן הוא מחייב
פעמיים רק בגלל שמדובר בגופים מוחלקים?

○ **רב יוסף** אמר **שסומכוס** אכן סובר שחייבים באופן כללי, פעמיים על שני איסורים
בהתראה אחת או בהעלם אחד. **רב יוסף** מנסה למצוא את המקור מבריייתא של זריעת
כלאי הכרם ("הזורע כלאים כלאים לוקה, כלומר כשזרע פעמיים") הבריייתא אומרת שלוקים
פעמיים והגמרא מדייקת שמדובר בבת אחת ובהתראה אחת וכשיטת **סומכוס**.
אבל הגמרא דוחה את ההוכחה הזו ואומרת שייתכן שהבריייתא הזו היא כשיטת **חכמים**,
ומדובר בשתי התראות נפרדות, ולכאורה זה דין פשוט, לכן הגמרא אומרת שיש כאן חידוש
בדין כלאיים: שלוקים גם על חיטה וחרצן וגם על שעורה וחרצן בניגוד לדעת **רבי יאשיה**,
שסובר שלוקים רק אם זורעים את שלושתם ביחד.

○ הגמרא מנסה לפשוט את השאלה בדעת **סומכוס** מבריייתא נוספת שאומרת לדעת **תנא**
קמא שאדם שאכל שני גיד הנשה משתי הירכיים – לוקה שמונים, **ורבי יהודה** אומר שלוקה
רק ארבעים.

- הגמרא מבררת את דעת **רבי יהודה** ומגיעה למסקנה שחייבים לומר שמדובר בבת
אחת ובהתראה אחת, כי אחרת **רבי יהודה** יפטור לגמרי ממלקות בגלל התראת ספק
כי **לרבי יהודה** יש ספק איזה גיד אסור מהתורה (ירך ימין או שמאל), והגמרא מוכיחה
שרבי יהודה סובר שהתראת ספק אינה התראה (כמו בדין הכה את זה וחזר והכה את
זה בספק אביו).

לכן הגמרא מדייקת **שתנא קמא** הוא **סומכוס**, שהרי **חכמים** פוטרים גם בגופים
מוחלקים, ומוכח לכאורה **שסומכוס** מחייב גם בגוף אחד.

- אבל הגמרא דוחה את ההוכחה כי אפשר לומר שלא מדובר באכילה בבת אחת, אלא
בשתי אכילות נפרדות ובשתי התראות נפרדות, **ותנא קמא** הוא **חכמים** של משנתינו
ולא **סומכוס** ולכן מחייבים רק ארבעים, ואפילו אם זה גופים מוחלקים.
אבל אז קשה איך **רבי יהודה** מחייב 40 הרי זו התראת ספק? הגמרא מתרצת שיש
מחלוקת תנאים בדעת **רבי יהודה** ויש דעה שנייה **שרבי יהודה** סובר שהתראת ספק כן
נחשבת התראה, כמו שהגמרא מוכיחה מבריייתא שדנה בדין נותר מקרבן פסח
שמשתמע ממנה שאילולא היה זה לא שניתק לעשה, **רבי יהודה** היה מחייב עליו
מלקות, והרי זו התראת ספק שמא הוא לא יותיר עד לבוקר.

והגמרא תמשיך לדון בזה בדף הבא.